

Олександра БОНДАРЕНКО,
orcid.org/0000-0001-9332-612X
доктор філософії з освітніх та педагогічних наук,
доцентка кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) fjot3bondarenko@gmail.com

ЗМІСТ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ БАЗИС ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ДАНІЇ

У статті висвітлено специфіку змісту та нормативно-правового базису дошкільної освіти в Данії. На основі аналізу праць з досліджуваної теми з'ясовано, що в данському науково-педагогічному дискурсі відсутній сам термін «дошкільна освіта» в українському розумінні. Організовані заняття з вивчення літер і цифр, навчання письма, слухання й переказу казки розпочинаються лише в «нульовому класі», за рік до безпосереднього вступу до школи. До цього, починаючи з трирічного віку, діти відвідують аналоги звичних для українців дитячих садків, які в Данії називають центрами денного догляду. У таких центрах освітній процес відбувається найчастіше в невимушеній атмосфері, що не справляє враження спеціально організованої освітньої діяльності. Окреслено, що данська система дошкільної освіти сформувалася відповідно до децентралізованої моделі, яка передбачає здатність кожної структури системи діяти самостійно. Зазначено, що данське законодавство в освітній сфері не передбачає суворих формулювань того, що має бути досягнуто за період відвідування дитиною дитячого садка. Шляхом аналізу данського законодавчого базису в сфері послуг денного догляду за дітьми, окреслено вимоги до розроблення кожним закладом дошкільної освіти та раннього розвитку освітньої програми, яка має описувати, як створено розвивальне освітнє середовище в тому чи іншому закладі. Наголошено, що освітня програма є необхідною умовою для кожної дошкільної установи та передбачає реалізацію шести основних цілей, зміст яких виражається у таких шести темах та їх міждисциплінарних зв'язках: різнобічний особистісний розвиток дитини; соціальний розвиток дитини; мова та комунікація; тіло, почуття та рух; природа, природні явища та наука; культура, естетика та громада. Данське законодавство у галузі дошкільної освіти та раннього розвитку фокусується на демократичності, необхідності догляду та турботи, на формуванні у дітей базових компетентностей.

Ключові слова: дошкільна освіта в Данії, ранній розвиток, догляд за дітьми, турбота, різнобічний розвиток дитини, нормативно-правовий базис, освітня програма.

Oleksandra BONDARENKO,
orcid.org/0000-0001-9332-612X
Doctor of Philosophy in Educational and Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of English for Humanities No. 3
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine) fjot3bondarenko@gmail.com

CONTENT AND REGULATORY FRAMEWORK OF PRESCHOOL EDUCATION IN DENMARK

The article highlights the specifics of the content and regulatory framework of preschool education in Denmark. Based on the analysis of works on the issue under study, it has been found that the term "preschool education" in the Ukrainian sense is absent in the Danish academic and pedagogical discourse. Organized classes on learning letters and numbers, learning to write, listening and retelling fairy tales begin only in the "zero grade", a year before direct entry into primary school. Before that, starting from the age of three, children attend analogues of kindergartens familiar to Ukrainians, which in Denmark are called day care centers. In such centers, the educational process most often takes place in a relaxed atmosphere, which does not give the impression of specially organized educational activities. It is outlined that the Danish system of preschool education was formed according to a decentralized model, which assumes the ability of each structure of the system to act independently. It is noted that Danish legislation in the field of education does not provide for strict formulations of what should be achieved during the period of a child's attendance to kindergarten. By analyzing the Danish legislative framework in the field of day care services for children, the requirements for the development of an educational program by each institution of preschool education and early development, which should describe how a developmental educational environment is created in a particular institution, are outlined. It is emphasized that the

educational program is a necessary condition for each preschool institution and provides for the implementation of six main goals, the content of which is expressed in the following six topics and their interdisciplinary connections: the child's versatile personal development; the child's social development; language and communication; body, feelings and movement; nature, natural phenomena and science; culture, aesthetics and community. Danish legislation in the field of preschool education and early childhood focuses on democracy, the need for care and concern, and the formation of basic competencies in children.

Key words: *preschool education in Denmark, early development, childcare, care, versatile personal development of the child, regulatory framework, educational program.*

Постановка проблеми. Процес поглиблення європейської інтеграції, що триває, її функційне розширення в нові і більш глибокі сфери співпраці не обходить стороною і питання освіти, дошкільну галузь у тому числі. ЄС визнає, що освіта має життєво важливе значення для сталого розвитку сучасного суспільства.

Сьогодні Данія відома передовим станом своєї системи освіти, яка, своєю чергою, значною мірою сприяє високим стандартам соціального добробуту. Ця країна забезпечує широкі можливості для активного навчання та всебічного розвитку підростаючого покоління. «Водночас данська система освіти прагне бути демократичною, відкритою та гнучкою, забезпечуючи конкурентоспроможність у сучасному глобальному суспільстві» (Fedorenko, 2019: 20).

Порівняно з іншими скандинавськими країнами, Данія є лідером у сфері дошкільної освіти та раннього розвитку дітей, її коріння сягає 1800-х рр., а перша комплексна національна законодавча база щодо цієї освітньої галузі була прийнята в 1964 р. (Larsen, de la Porte, 2022). Фактично, данський заклад дошкільної освіти та раннього розвитку відомий на міжнародному рівні як флагман скандинавської моделі соціального забезпечення завдяки великому обсягу високоякісного догляду за наймолодшими дітьми, який є загальнодоступним та недорогим, з вбудованим акцентом на педагогіку, що покращує навчальні можливості дітей (Larsen, de la Porte, 2022: 66).

Аналіз досліджень. На особливу увагу заслуговують фундаментальні праці зарубіжних дослідників: М. Віллсен (M. Villsen), Дж. Гонзалес (J. Gonzalez), Ф. Каєна (F. Caena), К. Кameron (C. Cameron), П. Мосс (P. Moss), М. Ньюмана (M. Neuman), П. Оберхюмер (P. Oberhumer), Дж. Остінеллі (G. Ostinelli), І. Шіппея (I. Schreyer) та ін., в яких представлено комплексні дослідження підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі в країнах Європи.

Різні аспекти дошкільної освіти в Данії висвітлено в працях українських науковців, з-поміж яких: І. Газіна, О. Дем'янюк, М. Довбиш, О. Єгорова, А. Пономаренко, Н. Ударцева, К. Юр'єва та ін. Зокрема, аналіз наукового доробку А. Понома-

ренко та К. Юр'євої (2024) засвідчує, що в данському науково-педагогічному дискурсі відсутній сам термін «дошкільна освіта» в українському розумінні. Організовані заняття з вивчення літер і цифр, навчання письма, слухання й переказу казки розпочинаються лише в «нульовому класі», за рік до безпосереднього вступу до школи. До цього, починаючи з трирічного віку, діти відвідують аналоги звичних для українців дитячих садків, які в Данії називають центрами денного догляду. У таких центрах освітній процес відбувається найчастіше в невимушеній атмосфері, що не справляє враження спеціально організованої освітньої діяльності (Пономаренко, Юр'єва, 2024).

Мета статті полягає у висвітленні особливостей змісту та нормативно-правового базису дошкільної освіти в Данії.

Виклад основного матеріалу. Орієнтири ЄС щодо розвитку дошкільної освіти та догляду за дітьми раннього віку проголошено у Рекомендаціях Ради ЄС від 22 травня 2019 р. «У документі наголошено, що участь у дошкільній освіті має численні переваги як для окремих індивідів, так і для суспільства в цілому: від покращення освітніх досягнень і результатів на ринку праці до зменшення кількості соціальних викликів і створення більш згуртованих та інклюзивних суспільств» (Локшина, 2024: 8). Якісна дошкільна освіта в ЄС визначається такими принципами, як-от:

- «високоякісні послуги мають вирішальне значення для розвитку та навчання дітей і, в довгостроковій перспективі, для підвищення їхніх результатів навчання;
- участь батьків як партнерів у наданні освітніх послуг є важливою – сім'я є найважливішим місцем для зростання та розвитку дітей, а батьки (та опікуни) несуть відповідальність за благополуччя, здоров'я та розвиток кожної дитини;
- послуги дошкільної освіти мають бути орієнтовані на дитину, активно її залучати до навчання» (Локшина, 2024: 8).

До 2011 р. у Данії не існувало міністерства, відповідального за справи дітей та сімей. Натомість ця відповідальність була розділена між декількома різними міністерствами, кожне з яких спеціалізувалося у певній галузі: Міністерство соціальних

справ відповідало за установи раннього дошкільного розвитку дітей, Міністерство освіти – за процес навчання, Міністерство юстиції – за правовий статус та становище дітей. Однак у 2011 р. Міністерство соціальних справ та Міністерство освіти були об'єднані у Міністерство у справах дитини та освіти (Ministry of Children and Education (<https://eng.uvm.dk/>)) (Broström, 2006).

У Данії сімейна політика завжди ґрунтувалася і ґрунтується на загальному принципі, що передбачає, що сім'я є основою у вихованні дитини, та благополуччя умов життя дитини є полем відповідальності батьків. Державні органи несуть лише загальну відповідальність щодо створення соціальної бази задля забезпечення максимально сприятливих умов сім'ям із дітьми. Основні питання щодо дітей та сімейної політики розробляються Міністерством соціальних справ, яке встановлює загальні рамки та умови. Одним із результатів соціального розвитку в останні двадцять років є те, що кількість жінок, зокрема матерів, які мають малолітніх дітей, на ринку праці сьогодні досягає у відсотковому співвідношенні майже того ж рівня, що й чоловіків (Socialministeriet, 2000).

Законодавство у Данії не передбачає суворих формулювань того, що має бути досягнуто за період відвідування дитиною дитячого садка. Це стосується педагогічних технологій та змісту дошкільної освіти, що дозволяє педагогам, батькам та дітям створювати свій власний простір у дитячому садку, а також підтримувати індивідуальний освітній стиль педагогів. Так, педагоги, батьки та, в ідеалі, і самі діти, працюючи разом, можуть створювати дитячий садок як розвиваючий центр, прокладаючи шлях для індивідуалізованої активності, що сприяє процесам навчання та розвитку. Слід зазначити, що в Данії фахівців дошкільної освіти в дитячих садках (дан. *daginstitution*), до яких відносять центри денного догляду (day care centers) та заклади дошкільної освіти (preschools), називають педагогами (pedagogues).

Кожна дитина в Данії має гарантоване законне право на місце в дитячому садку. Рівень відвідування дитячих садків у Данії є одним із найвищих у ЄС, хоча і не є обов'язковим. Усім дітям гарантовано доступ до закладу раннього розвитку та догляду за дітьми з шести місяців (26 тижнів). Майже всі діти в Данії відвідують дитячі садки повний робочий день (дані за 2021 р.) – 92,3% дітей віком 1–2 роки та 95,8% дітей віком 3–5 років (Villsen, 2024). Якщо муніципалітет не в змозі забезпечити гарантоване надання місця у дитячому садку, муніципалітет повинен або покрити витрати батьків на приватний дитячий догляд за

їхньою дитиною, покрити витрати на установу дошкільної освіти та раннього розвитку в іншому муніципалітеті, або надати батькам субсидію, щоб вони могли піклуватися самі про свою дитину.

Данська система дошкільної освіти сформувалася відповідно до децентралізованої моделі, яка передбачає здатність кожної структури системи діяти самостійно. Уряд визначає загальні законодавчі принципи та рамки. Місцева влада керує роботою закладів дошкільної освіти та раннього розвитку (так званих центрів денного догляду за дітьми), несе відповідальність за їх діяльність; кожен місцевий орган влади затверджує керівні засади для функціонування конкретних установ дошкільної освіти та раннього розвитку в межах чинного законодавства. Батьківські комітети беруть участь у: а) формулюванні принципів, які мають керувати роботою закладів дошкільної освіти та раннього розвитку, а також центрів для догляду за дітьми; б) розподілі бюджетних коштів; в) призначенні персоналу на посади. Відповідно до сформульованих цілей педагога визначають зміст щоденної активності дітей, педагогічні технології та методи роботи, а також матеріали, що використовуються в процесі навчання та розвитку дітей (Socialministeriet, 2000).

У данському Законі про послуги денного догляду (The Act on Day Care Facilities) зазначено, що:

- заклад дошкільної освіти та раннього розвитку повинен співпрацювати з батьками, щоб переконатися, що їхня робота сприяє розвитку соціальних і загальних навичок дитини. Зосередженість на розвитку дитини сприяє тому, щоб дитина мала щасливе та безпечне дитинство;
- заклади дошкільної освіти та раннього розвитку мають надавати досвід і заходи, які сприяють стимулюванню уяви, творчості, цифрової обізнаності та мовного розвитку дитини. Діяльність також повинна надавати дитині простір для гри та навчання, а також простір для фізичного розвитку, взаємодії та можливості досліджувати довкілля;
- заклади дошкільної освіти та раннього розвитку мають надати дитині можливість брати участь у прийнятті рішень і спільно нести відповідальність і таким чином сприяти розвитку самостійності та навичок співпраці дитини;
- заклади дошкільної освіти та раннього розвитку повинні створювати таке розвивальне освітнє середовище, яке також приділяє увагу маргіналізованим дітям для забезпечення їх благополуччя, навчання та розвитку (Retsinformation, 2007).

Відповідно до данського Закону про послуги денного догляду за дітьми, основною мовою у закладах дошкільної освіти та раннього роз-

витку є данська. Однак муніципалітети мають право дозволити англійську, німецьку та французьку використовувати як основні мови спілкування, якщо це не спричиняє проблем інтеграції (Eurydice, 2024).

У Законі про послуги денного догляду за дітьми зазначено, що всі данські заклади дошкільної освіти та раннього розвитку повинні розробити власну освітню програму, яка має описувати, як створено розвивальне освітнє середовище в тому чи іншому закладі (Servicestyrelsen, 2009). Освітня програма є необхідною умовою для кожної дошкільної установи та передбачає реалізацію шести основних цілей, зміст яких виражається у таких темах: 1) різнобічний особистісний розвиток дитини (versatile personal development of the child); 2) соціальний розвиток (social development); 3) мова та комунікація (language and communication); 4) тіло, почуття та рух (body, senses and movement); 5) природа, природні явища та наука (nature, outdoor and science); 6) культура, естетика та громада (culture, aesthetics and community) (Folketinget, 2004). Батьки і педагоги в кожному закладі повинні обговорювати ці теми та їх міждисциплінарні зв'язки, і один раз на рік вони мають розробляти свою освітню програму на основі конкретних потреб дітей та суспільних викликів.

Загалом згадані вище теми становлять зміст навчання дітей та їх гармонійного розвитку. По кожній темі педагогам не надаються методичні рекомендації; вони самі повинні інтерпретувати задані теми та створювати на їх основі розвивальне освітнє середовище. Можна критикувати цей підхід за надто велику частку свободи, відкритості, гнучкості, проте за такого підходу кожна установа дошкільної освіти та раннього розвитку в Данії наголошує на повазі до професіоналізму педагогів.

Вищезазначені шість тем слід розглядати у світлі загальних цілей, зазначених у Законі про послуги денного догляду за дітьми. Насамперед, необхідно звертати увагу на демократичну спрямованість та розгляд дитини як активного члена суспільства, що бере участь у реалізації демократичних принципів у суспільстві, сприяння розвитку культури та суспільства. Проте, інтерпретація загальних, заданих цим законом цілей, віддається на розсуд самих педагогів (Retsinformation, 2007). Зокрема це може стосуватися того, що визначає:

- фізичні, психологічні та естетичні умови для забезпечення комфортного простору;
- догляд та підтримку всебічного розвитку кожної дитини, почуття власної гідності та безпечного дитинства;

– участь, спільну відповідальність та розуміння основ демократії;

– незалежність дітей та їх здатність брати участь у суспільно значущій діяльності;

– перехід до навчання у школі та розвиток базових компетентностей, а також бажання навчатися.

На основі таких фундаментальних демократичних уявлень, які зазначено вище, діти зможуть отримати не лише турботу та догляд, а і знання одночасно.

Крім того, освітня програма має документувати навчання та розвиток дітей віком 0–6 років. Кожен заклад дошкільної освіти та раннього розвитку вирішує, як реалізувати свою освітню програму. Кожен другий рік освітня програма оцінюється, і оцінка має бути оприлюднена. Сучасні вимоги до укладання освітніх програм у закладах дошкільної освіти та раннього розвитку набули чинності 1 липня 2018 р.

Сьогодні данські переконані, що прийняття рамкової національної освітньої програми для закладів дошкільної освіти та раннього розвитку, що поєднує в собі як догляд, так і навчання, є основним шляхом мінімізації негативної соціальної спадщини у сфері дитячого розвитку та виховання. А також це одна з найважливіших політичних цілей та перспектив у країні, що досліджується (Broström, 2006).

Центральними поняттями у Законі про послуги денного догляду за дітьми є «догляд» та «турбота» (Servicestyrelsen, 2009). «Догляд» у Данії традиційно розглядається як відношення між педагогом і дитиною, що визначається перспективою розвитку дитини і тим фактом, що одна людина піклується про іншу і діє у напрямі, який служить освіті, розвитку та зміцненню добробуту іншої (Broström, 2006). У данському законодавстві «догляд» має два значення: це і опіка над дітьми, забезпечення їхньої безпеки в той час, коли їхні батьки працюють; та прийняття рішень, заснованих на професійному розумінні дитячих потреб, добробуту та розвитку. Роль педагога починається з розуміння потреб дитини та її перспектив, поєднаних із власним співпереживанням педагога та позитивним ставленням до дитини, – все це необхідно для створення середовища, що відповідає потребам дитини. Друге значення терміна «догляд» узгоджується переважно з трактуванням цього терміна педагогами раннього розвитку інших країн, що вони розглядають освіту маленьких дітей як щось виходить поза простий опікунської турботи. Данські педагоги звертаються до опису того самого рівня професіоналізму, коли використовують термін «догляд», як і педагоги інших країн, коли вони говорять про тер-

мін «освіта». Освіта в датському дитячому садку визначаються як практика і теорія, що стосуються тих явищ, які пов'язані з навчанням, вихованням та доглядом, а також їх можливими наслідками та впливами (Broström, 2006).

У 1998 р. Закон про соціальну допомогу від 1976 р. був замінений Законом про соціальні послуги (Act on Social Services (Serviceloven) <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/67>), до якого постійно вносяться поправки. Останні поправки до цього закону були внесені в 2024 р. Положення останнього та основні принципи, що реалізуються Міністерством соціальних справ стосовно дитячих установ, відповідно до згаданого закону, були сформульовані на основі принципів, викладених у Конвенції ООН про права дитини, а саме (Bertelsen, Rostgaard, 2013):

- дбати про дітей та підтримувати їх у придбанні та розвитку соціальних та загальних навичок з метою стимулювання всебічного розвитку та впевненості кожної дитини, сприяючи тим самим забезпеченню оптимального та безпечного дитинства;

- стимулювати та полегшувати дітям діяльність, яка сприяє розвитку уяви, творчості та мовних навичок. Забезпечити простір та можливість для гри та навчання, фізичних вправ, для спілкування та для дослідницької діяльності;

- підготувати дітей до співпраці, поділу відповідальності, тим самим допомагаючи розвитку їхньої незалежності та почуття відповідальності;

- заохочувати розуміння дітьми культурних цінностей та взаємодію їх із природою.

Законом про соціальні послуги введено терміни «пізнання» та «процес пізнання», замість прийнятого раніше «розвитку» в контексті цілей та результатів діяльності дитячих садків Данії (Servicestyrelsen, 2009). До цих нововведень діти «розвивались» у дитячому садку та «навчалися» в школі, але з прийняттям цього документа почалося принаймні на рівні риторики стирання цих кордонів. Серед іншого, згідно з цим Законом, педагоги в дитячих садках повинні сприяти організації таких заходів, які покликані стимулювати допитливість, уяву, творчість та розвиток мовних навичок дитини, а також покликані забезпечити дітям простір та можливості для гри та навчання, для фізичних вправ, для спілкування та для дослідження навколишнього світу. Таким чином, зако-

нодавці не вимагають організовувати процес навчання, який характеризувався б як традиційний урок, де, наприклад, педагог організує вивчення мови з використанням спеціальних матеріалів з метою підтримки та розвитку соціальних компетентностей дітей. Навпаки, наводяться аргументи за те, щоб процес навчання проходив через всі види діяльності протягом усього дня: діяльність дітей невід'ємно включає процес навчання.

Розглядаючи цінність турботи і догляду, важливо торкнутися такого поняття, як догляд, необхідний для дитячого благополуччя, навчання та розвитку. Догляд розглядається як автономна категорія, яка слугує для опису поліпшення якості життя дитини і оцінюється схвально з боку данських політиків, батьків і педагогів. Догляд – також засіб для розвитку надійної прихильності, що сприймається як основа для дитячого гармонійного емоційного розвитку дітей та для щасливого дитинства загалом. Крім розгляду догляду як основи незалежної категорії, його також тлумачать як засіб для навчання та розвитку. В цьому контексті поняття догляду можна інтерпретувати як умову навчання. Різні практичні методи повинні містити в собі елементи догляду та турботи, щоб сприяти навчанню дітей, а також становлять основу їх розвитку протягом усього життя. Нарешті, на практиці дбайливе ставлення до дітей, догляд за ними розглядаються як можливість для дитини отримати визнання та, відповідно, досвід соціальної інтеграції. Догляд та, відповідно, добробут дітей – одні з головних змінних у сфері включення дитини до соціуму.

Висновки. Данське законодавство у сфері дошкільної освіти та раннього розвитку фокусується на демократичності, необхідності догляду та турботи, на формуванні у дітей базових компетентностей. Демократичні цінності, такі як участь дітей у прийнятті рішень, спільна відповідальність та розуміння демократії, яскраво підкреслені у цих документах. Формулювання типу «діти повинні відчувати турботу і повагу» вказують на важливість понять «догляд» та «турбота». А шість тем, що лежать в основі укладання кожним закладом дошкільної освіти та раннього розвитку освітньої програми, слугує для практикуючих педагогів керівництвом з навчально-виховної роботи у сфері гармонійного розвитку дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Локшина О. Політика Європейського Союзу у галузі освіти і навчання: цілі, пріоритети, ініціативи. *Український Педагогічний журнал*. 2024. № 4. С. 5–17. DOI : <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-5-17>
2. Пономаренко А., Юр'єва К. Дошкілля в Данії: стан і перспективи дослідження. *Методологія сучасних наукових досліджень* : збірник наукових праць учасників Ювілейної XX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хар-

ків, 22–23 лют. 2024 р., Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди) / за заг. ред. К. Юр'євої. Харків, 2024. С. 527–532.

3. Bertelsen T. M., Rostgaard T. Marketisation in eldercare in Denmark: free choice and the quest for quality and efficiency. *Marketisation in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences* / G. Meagher & M. Szebehely (Eds.). Stockholm University, 2013. P. 127–161.

4. Broström S. Care and Education: Towards a New Paradigm in Early Childhood Education. *Child Youth Care Forum*. 2006. № 35. P. 391–409. DOI : <https://doi.org/10.1007/s10566-006-9024-9>

5. Eurydice. Early childhood education and care in Denmark 2024. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/denmark/educational-guidelines>

6. Fedorenko S. Pedagogical Phenomenon of the Danish Efterskole. *Studies in Comparative Education*. 2019. № 1 (37). P. 20–27. DOI : <https://doi.org/10.31499/2306-5532.1.2019.155036>

7. Folketinget. Lov om national læseplan. LOV nr 224 af 31/03/2004

8. Larsen T. P., de la Porte C. Early Childhood Education and Care in Denmark: A Social Investment Success. *Successful Public Policy in the Nordic Countries: Cases, Lessons, Challenges* / Caroline de la Porte, and others (Eds.). Oxford : Oxford Academic, 2022. P. 66–87. DOI : <https://doi.org/10.1093/oso/9780192856296.003.0004>

9. Retsinformation. Dagtilbudsloven. URL: <https://www.retsinformation.dk/Servicestyrelsen>.

10. Servicestyrelsen. Serviceloven. URL: <http://www.servicestyrelsen.dk/wm152102>

11. Socialministeriet. Politik for tidlig børneuddannelse og børnepasning i Danmark. Kibenhavn: Socialministeriet, 2000. 23 s.

12. Villsen M. The Danish child care system. How universal child care in Denmark works. University of Manitoba, 2024. URL: <https://rcwproject.ca/wp-content/uploads/2024/04/Merete-Villsen.pdf>

REFERENCES

1. Lokshyna, O. (2024). Polityka Yevropeyskoho Soyuzu u haluzi osvity i navchannya: tsili, priorityty, initsiatyvy [European Union Policy in the Field of Education and Training: Goals, Priorities, Initiatives]. *Ukrainian Pedagogical Journal*, (4), 5–17. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-5-17> [in Ukrainian]

2. Ponomarenko, A., & Yuryeva, K. (2024). Doshkillya v Daniyi: stan i perspektyvy doslidzhennya [Preschools in Denmark: status and prospects of research]. *Methodology of modern scientific research: collection of scientific papers of participants of the Jubilee XX International Scientific and Practical Conference (Kharkiv, February 22–23, 2024, Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda)*, 527–532. [in Ukrainian]

3. Bertelsen, T. M., & Rostgaard, T. (2013). Marketisation in eldercare in Denmark: free choice and the quest for quality and efficiency. In G. Meagher, & M. Szebehely (Eds.), *Marketisation in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences* (pp. 127–161). Stockholm University.

4. Broström, S. (2006). Care and Education: Towards a New Paradigm in Early Childhood Education. *Child Youth Care Forum*, 35, 391–409. <https://doi.org/10.1007/s10566-006-9024-9>

5. Eurydice. (2024). *Early childhood education and care in Denmark*. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/denmark/educational-guidelines>

6. Fedorenko, S. (2019). Pedagogical Phenomenon of the Danish Efterskole. *Studies in Comparative Education*, 1(37), 20–27. <https://doi.org/10.31499/2306-5532.1.2019.155036>

7. Folketinget. (2004). *Lov om national læseplan* [Law on national curriculum]. LOV nr 224 af 31/03/2004 [in Danish]

8. Larsen, T. P. & de la Porte, C. (2022). Early Childhood Education and Care in Denmark: A Social Investment Success. In Caroline de la Porte, and others (Eds), *Successful Public Policy in the Nordic Countries: Cases, Lessons, Challenges* (pp. 66–87). Oxford: Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192856296.003.0004>

9. Retsinformation. (2007). *Dagtilbudsloven* [Law on daycare]. <https://www.retsinformation.dk/Servicestyrelsen> [in Danish]

10. Servicestyrelsen. (2009). *Serviceloven* [Law on social service]. <http://www.servicestyrelsen.dk/wm152102> [in Danish]

11. Socialministeriet. (2000). *Politik for tidlig børneuddannelse og børnepasning i Danmark* [Early Childhood Education and Care Policy in Denmark]. Kibenhavn: Socialministeriet. [in Danish]

12. Villsen, M. (2024). *The Danish child care system. How universal child care in Denmark works*. University of Manitoba. <https://rcwproject.ca/wp-content/uploads/2024/04/Merete-Villsen.pdf>

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.09.2025

Дата публікації: 23.10.2025